

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
Școala doctorală „Paradigma europeană”

**O ÎNȚELEGERE TRANSDISCIPLINARĂ A
SIMBOLULUI SCĂRII**

Rezumatul tezei de doctorat

Coordonator științic:
Acad. Prof. Univ. Dr. **Basarab Nicolescu**

Doctorand:
Marin Constantin Grigorean

Cluj-Napoca
2013

1. CUPRINS

Mulțumiri

Introducere.....p.7

1. Transdisciplinaritatea ca dialog trans-spiritual și trans-cultural în paradigma contemporană a complexității.....p.8

2. Premise deschise pentru o educație transdisciplinară și aplicabilitățile sale în activitatea didactică.....p.15

3. Structura tezei pe niveluri de contextualizare.....p.17

Capitolul I

Repere în receptarea *Scării* ca urcuș al desăvârșirii spirituale.....p.24

1.1. Valențele simbolice ale scării ca *centrum mundi* și *arbore sacru*p.25

1.2. Scara, o călătorie în spirală ca pelerinaj al sufletului.....p.34

1.3. Vizionarismul *scării* în imaginarul transdisciplinar.....p.46

1.4. Mișcarea pe scară: cufundarea în sine și înălțarea ca autotranscendență.....p.57

1.5. Contribuții personale.....p.69

Capitolul II

Domeniul spiritualității și perspectiva transdisciplinară.....p.70

2.1. O re-definire transdisciplinară a conceptului de Tradiție.....p.71

2.2. Povara tainelor ca act de sublimă nebunie.....p.80

2.3. Lumea infinitului conștient: conceptul de *conștiință spirituală / inteligență spirituală*.....p.87

2.4. Contribuții personalep.95

Capitolul III

O abordare transdisciplinară a *Scării Raiului* lui Ioan Scărarulp.97

3.1. *Îndepărtarea de lume* ca apropiere de Fire.....p.98

3.2. Virtutea contradictorie ca soluție ternară a *neîntristării*.....p.102

3.3. Autotranscendența ca *în-străinare* de mărginirile Realității.....p.106

3.4. <i>Ascultarea ca sur-volare între nivelurile de înstrăinare</i>	p.108
3.5. Despre complexitatea <i>privegherii spirituale</i>	p.110
3.6. Despre „cauza dorului dumnezeiesc” ca sursă a <i>bucuriei plânsului</i>	p.118
3.7. Despre <i>sfânta nebunie</i> a dragostei.....	p.120
3.8. <i>Scara-cruce</i> : credința, nădejdea și dragostea.....	p.124
3.9. Scara ca relire a subiectivității, inter-subiectivității și trans-subiectivității.....	p.129
3.10. Omul de lumină și transparența absolută.....	p.136
3.11. Contribuții personale.....	p.141

Capitolul IV

Trăirea-scară ca suport al întâlnirii dintre spiritualități, culturi și religii diferitep.143

4.1. Semnificații transdisciplinare ale <i>scării</i> în perspectiva dialogului transreligios și transcultural.....	p.144
4.2. Revalorizarea umanistă a <i>trăirii-scară</i> în deschiderea <i>Terțului iubitor</i>	p.146
4.3. Contribuții personale.....	p.148

Concluzii

- 6.1. Concluzii
- 6.2. Elemente de originalitate

VII. Bibliografie

- 7.1. Bibliografie principală
- 7.2. Bibliografie secundară
- 7.3. Articole publicate, conferințe, colocvii

Rezumat în limba română

Rezumat în limba franceză

Rezumat în limba engleză

ANEXE

2. CUVINTE – CHEIE

Transdisciplinaritate, scară, logica ternară, nivel de conștiință, informație spirituală, rezistență, non-rezistență, trans-spiritual, Terț Ascuns, transgresiune, terț inclus, incompletitudinea cunoașterii, intuiția sacrului, spiritualitate, complementaritate contradictorie, concilierea contrariilor, virtute contradictorie, unificare, transparență, complexitate, Tradiție, energie nedegradabilă, hermeneutică transdisciplinară, trans-umanism,

3. SINTEZA

Lucrarea vizează o abordare transdisciplinară multidimensională și multireferențială a simbolului *scării* ca deschidere fertilă a infinitelor fațete ale Terțului Ascuns în diversele sale forme de discursivizare contextualizate în texte din domeniul spiritualității. Transdisciplinaritatea ca dialog trans-spiritual și trans-cultural în paradigma contemporană a complexității constituie miza cercetării noastre și configurează premisele unei altfel de *înțelegeri* a evoluției spirituale, necesare redescoperirii sacrului în lumea contemporană. O cunoaștere deschisă și complexă, prin rezonanța nivelurilor de conștiință și nivelurilor de înțelegere ale simbolului *scării*, oferă o cheie a reconstrucției lumii în care trăim: crearea unui nucleu flexibil interior prin echilibrul celor trei niveluri de ființă - *corp*, *spirit* și *inimă*. Problematika actuală privind necesitatea stringentă a resurecției Subiectului, în ipostaza sa privilegiată de *homo religiosus*, creează premisele formării unei atitudini transdisciplinare non-duale, bazată pe valorile umane fundamentale: deschidere, toleranță, dialog. Filonul tezei este coagulat în jurul noțiunii de *trans-spiritual* care desemnează deschiderea tuturor spiritualităților și religiilor către ceea ce le traversează și le depășește – Terțul Ascuns, între Subiect și Obiect.

Originalitatea temei abordate se articulează cu bogăția și unicitatea viziunii transdisciplinare, această coerență sau ordine cosmică care asigură unitatea deschisă a lumii având un sens, pe care omul îl orientează în rezonanță cu nivelurile ființei sale și cu propria dorință de unificare interioară. Contribuția esențială a tezei rezidă în propunerea unei analize riguroase a conceptului *conștiință spirituală* fundamentată pe metodologia transdisciplinară teoretică, fenomenologică și experimentală, capabilă de a conduce la o înțelegere fecundă a acestei noțiuni prin contextualizarea postulatului ontologic, logic și de complexitate. Teza este structurată pe două direcții complementare și fuzionale: prima are în vedere găsirea semnificațiilor transdisciplinare ale simbolului *scării* ca centru mundi, arbore sacru și pelerinaj al sufletului, a doua fiind valorificată în capitolul central al lucrării, prin ancorarea ternarelor de contextualizare într-un text din domeniul spiritualității - *Scara Raiului*, de Ioan Scărarul. Reperete decantate în receptarea *scării* ca urcuș al desăvârșirii spirituale sunt analizate din perspectiva re-definirii transdisciplinare a conceptului de Tradiție și a lumii infinitului conștient delimitată transgresiv de nivelurile de conștiință și de informație spirituală care traversează Realitatea transdisciplinară.

Contribuțiile personale sunt reperabile în special în capitolul dedicat analizei textului *Scării Raiului* lui Ioan Scărarul, aprofundarea virtuților spirituale contradictorii demonstrând fecunditatea nepuizabilă a valențelor simbolice ale *scării*, din orizontul încă insuficient explorat al hermeneuticii transdisciplinare. Interogația întemeietoare a demersului nostru gravitează în jurul legilor din domeniul spiritual care guvernează și ordonează acest cosmos de frontieră, limită-punte și prag între interioritate și exterioritate. Locul-terț al conversiei interiorității în exterioritate și al exteriorității în interioritate, este transfigurarea simbolică a traversării omului prin el însuși, a periplului prin Sine, a pelerinajului interior către centrul ființei și al Lumii, al urcușului pe axa Ființei. Scara este un chip posibil al Terțului Ascuns. *Îndepărtarea de lume, neîntristarea, înstrăinarea, ascultarea, privegherea inimii, bucuria plânsului și scara-cruce* a credinței, nădejdei și dragostei reprezintă la nivel metodologic,

soluții ternare configurate prin înțelegerea limbajului simbolic ca trans-legare a logicii terțului inclus de sursa secretă a simbolului, Terțul Ascuns. În capitolul precedând concluziile și în concluzii, sunt accentuate indeterminatele posibilități ale simbolului *scării* pentru dialogul între culturi, religii și spiritualități. *Trăirea-scară* transgresează ternar opoziția *om autonom – om real*, pe un alt nivel de umanitate, zămisbind *omul cosmodern*, reîntors la izvoare, transistoric, transreligios și trans-cultural, având vocația medierii și fiind un *pontif*, constructor de punți între niveluri de cunoaștere diferite și între multiple niveluri de Realitate. Din perspectiva reconsiderării fundamentelor drepturilor omului în era în care trăim, Ioan Scărarul este mai actual ca oricând, inspirând valorile spirituale contradictorii – *iubirea, libertatea, smerenia, umilința, blândețea*, ca achiziții interioare necesare reînnoirii ființei.

Evitând capcana interdisciplinarității, cercetarea noastră trasează un tip de analiză transdisciplinară care traversează domeniul teologic și filosofic, sondează discontinuitatea dintre aceste două domenii diferite de cunoaștere, apelând la orizontul non-rezistenței științifice situată dincolo de frontierele disciplinare. Primul capitol pregătește terenul demersului hermeneutic, radiografiind legăturile trans-istorice posibile între diverse niveluri de înțelegere și interpretare ale vizionarismului scării în imaginarul popular – ceramică, folclor, legende, superstiții, în cunoașterea esoteric - alchimică, trecând prin accepțiunile date *scării cunoașterii adevărate* de Sfinții Părinți greci și latini - Sf. Grigorie al Nisiei, Sf. Vasile, Sf. Ioan Gură de Aur și de misticii creștini Nicolae Cabasila, Sfântul Ioan al Crucii, Francisc de Sales, viziunea Sfintei Perpetua și ajungând până la literatura Evului Mediu prin recursul la *Divina Comedie* a lui Dante. Cel de-al doilea capitol este consacrat domeniului spiritualității analizat din perspectiva transdisciplinară, accentuând funcția hermeneutică a celor două concepte cheie ale tezei – *conștiința spirituală și informația spirituală*, pilonii non-rezistenți ai lumii infinitului conștient, corespunzătoare domeniului Terțului Ascuns. Ca *scară a dualității* coagulată în jurul dinamismului contrariilor, acest arhetip simbolic se revendică unei Tradiții care trimite la reactivarea intuitivă a unui izomorfism coerent al infinitului mare și al infinitului mic, semn al unificării rezonante a multiplelor niveluri de Realitate, descrise în limbaje spirituale diferite, accentuând *relația de complementaritate contradictorie* dintre cunoașterea științifică și cea tradițională. Subcapitolul focalizat pe noțiunea de Terț Ascuns este jalonat de distincțiile metodologice transdisciplinare dintre terțul inclus logic și terțul inclus ontologic, toate tipurile de terț fiind conciliate de către Terțul iubitor. Ca semn inefabil al prezenței misterului în viața noastră, Terțul Ascuns reprezintă gardianul frumuseții și integrității noastre interioare, sursă vie a transgresiunii tuturor opozițiilor care întemeiază existența umană, semn invizibil al Evidenței Absolute și indiciu aperceptiv al incompletitudinii cunoașterii. Capitolul al doilea se încheie cu explorarea lumii conștiinței, ca domeniul privilegiat al spiritualităților, religiilor și culturilor, situând metodologic conceptul de conștiință spirituală ca zonă de trecere și liant între conștiința de sine care unifică trupul, inima și cugetarea și supraconștientul, locul fără loc al conștiinței transcendente. Ca sursă a energiei nedegradabile, scara nivelurilor de conștiință permite mișcarea în ambele sensuri ca semn spiritual al cufundării în sine în vederea înălțării autotranscendente, deschizând coerent sensul circuitului de informație spirituală care traversează toate nivelurile de Realitate ale Subiectului și Obiectului cunoașterii transgresive.

Capitolul cel mai substanțial și important al lucrării este cel dedicat unei abordări originale și inedite a *Scării Raiului* lui Ioan Scărarul, din perspectiva hermenuticii transdisciplinare, evitând posibilitatea de a reduce comprehensiunea sensurilor complexe ale mesajului textual, la interpretări teologice, filosofice sau literare. Noutatea perspectivei este descifrabilă în toate palierele analizei, atât la nivelul decodării celor trei postulate metodologice – ontologic, logic și de complexitate, cât și la încercarea de contextualizare a lor într-o înțelegere a procesului de interiorizare și asumare a virtuților spirituale contradictorii prin aplicabilitățile logicii terțului inclus articulată subsidiar de Terțul Ascuns. Titlurile

subcapitolelor oglindesc esențializat conținutul abordat și mărturisesc metaforic complexitatea simbolică infinită a conceptului de *scară*, ca mijloc de înțelegere a virtuților duhovnicești, accentuând cauza *dorului dumnezeiesc* ca impuls spiritual necesar urcușului interior și atracție inefabilă spre dez-mărginirea limitelor cunoașterii fragmentare, în vederea unificării ființei. *Neîntristarea, bucuria plânsului, înstrăinarea, îndepărtarea de lume, umilința, smerenia, credința, nădejdea și dragostea* reprezintă corolarul virtuților care contribuie la *privegherea inimii* necesară revelării transparente lăuntrice a omului de lumină. Legile din domeniul spiritual sunt identificate prin mijlocirea experienței duhovnicești a lui Ioan Scărarul și au ca finalitate evoluția interioară a omului prin dobândirea unei *inteligente care nu se arată lumii*, unei *dorințe de puținătate, de simplitate și nevoie* și ancorarea ființei în *adâncul tăcerii* prin meditația interioară. Un alt aspect al acestui capitol vizează problematica nașterii spirituale, ca semn al morții de sine pentru a renaște la o altă ierarhie valorică menită a reînnoii dimensiunea umanistă a existenței și astfel, deschiderea spre un trans-umanism care să permită valorificarea profundă a procesului de purificare lăuntrică. Moartea egoului implică o autotransformare de tipul mutației ontologice, generând o moarte de grad secund care face posibilă nașterea la viața spirituală, premisă fundamentală pentru a treia naștere, singura cale de deschidere durabilă a omului angajat în construirea unui dialog veritabil și autentic între diferite spiritualități și culturi. Ultimul capitol reia ideea de fond a întregii cercetări, *trăirea-scară* ca modalitate de construire a dialogului trans-cultural, extinzând semnificațiile simbolice ale *scării* la revalorizarea umanistă din perspectiva Terțului iubitor, singura șansă de redescoperire a bogăției interioare durabile într-o societate erodată de consumatorismul de tip materialist. *Omul cosmodern* ca soluție antropologică contemporană de conciliere a opoziției dintre *omul autonom* și *omul real*, poate inspira o atitudine transdisciplinară care să medieze conflictul și violența prin interiorizarea virtuților spirituale contradictorii – *smerenia, simplitatea, blîndețea*, căi posibile ale re-descoperirii prezenței sacralului în lume, în pofida camuflării sale în profan. Schemele și ilustrațiile care traversează lucrarea evidențiază rolul logicii terțului inclus în exercițiul decantării semnificațiilor complexe ale simbolului *scării* : cununia mistică ca depășire a cununii Sinelui cu Sine și a cununii alchimice, calea intermediară ca o conciliere a opoziției dintre calea umedă și calea uscată din inițierea de esoteric-alchimică, Realitatea transdisciplinară și ternarul *imaținație-imaginar-imaginal*, unitatea celor trei tipuri de terți – *terțul inclus logic, terțul inclus ontologic și terțul tainic inclus*, expresia pleneră a terțului fiind *terțul iubitor* din noi, reprezentarea simbolică a terțului inclus logic, nivelurile de conștiință și sensul circuitului de informație spirituală, *trans-legarea* dintre Real și Realitate, dintre sensibil și trans-sensibil, dintre rațional și trans-rațional, ierarhia legilor spirituale, ternarul cunoașterii în privegherea spirituală, ternarul nașterii la viața spirituală, terțul inclus ontologic între viață și moarte, experiența scării – cruce ca tensiune dinamică între umilință și smerenie, nivelurile dragostei pe scara-cruce a Iubirii Absolute, *scara* ca re-liere a subiectivității, inter-subiectivității și trans-subiectivității prin asumarea interioară a ternarului *singurătatea-comuniune/comunitate-cuminicare*, triumphiul epistemologic *cunoaștere-credință-deschidere*, lucrarea negrăită a procesului de iluminare, apathia ca eliberare de patimi prin unificarea minții cu inima, ternarele ontologice și epistemologice de contextualizare.

Anexa tezei cuprinde imagini cu cele trei portaluri de la catedrala Notre-Dame din Paris, icoane, fresce, picturi reprezentând scara lui Iacov sau Scara Raiului, din interiorul unor biserici sau de pe pereții exteriori ai unor mănăstiri, imagini cu manuscrisele traducerii textului Scara Raiului lui Ioan Scărarul, manuscrisul Scării Sfintei Perpetua, imagini cu Scara lui Iacov așa cum apare reprezentată în artă în operele câtorva pictori reprezentativi, stilizarea mitic-simbolică a motivului *scării* în opera lui Constantin Brâncuși.

